

Friedrich-Ebert-Stiftung, împreună cu Asociația pentru Politică Externă, vă propune un Newsletter pe subiecte de politică externă și integrare europeană a Republicii Moldova. Newsletter-ul este parte a proiectului comun „Dialoguri de politică externă”.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • MARTIE 2025 • NR.3 (229)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Newsletter-ul este realizat de Mădălin Nețuțu, redactor-coordonator

TEMELE EDIȚIEI:

- 1.** Cristina Gherasimov, viceprim-ministră pentru Integrare Europeană: Este esențial să avem la guvernare forțe cu adevărat pro-europene, care să vină la putere exclusiv prin votul onest al oamenilor
- 2.** Mădălin Nețuțu, jurnalist TVR Moldova și Balkan Insight: De la lauri la balauri - parcursul european al Republicii Moldova, între realizări și riscuri iminente
- 3.** Liliana Palihovici, președinta Institutum Virtutes Civilis: Ca statul să poată oferi asistență socială, trebuie să aibă creștere economică
- 4.** Alexandru Bujorean, co-fondator al blocului „Împreună”: Ar fi corect dacă banii UE ar merge pentru dezvoltarea infrastructurii publice și pentru capacitatea administrațiilor publice locale

Știri pe scurt:

 Federația Rusă a restricționat, începând cu 28 martie, accesul transportatorilor de marfă din Republica Moldova. Guvernul rus a inclus Moldova în lista țărilor care au introdus măsuri restrictive în raport cu cetățenii Rusiei și persoanele juridice ruse în domeniul transportului rutier internațional de mărfuri. Aceasta înseamnă că transportatorilor de marfă din Moldova le este acum interzis nu doar să aducă încărcături în Rusia, dar și să tranziteze teritoriul rus. Purtătorul de cuvânt al Guvernului de la Chișinău, Daniel Vodă, a declarat că „această decizie este unilaterală, lovește în transportatorii moldoveni și arată atitudinea negativă clară din partea Rusiei de a dăuna economiei moldovenești”. Potrivit lui Vodă, decizia Rusiei afectează 115 transportatori, care dețin autorizații, și se răsfrânge inclusiv asupra exportatorilor care contractează transportatorii. Purtătorul de cuvânt al Guvernului a menționat că „asta înseamnă că firmelor noastre moldovenești li se interzice livrarea de mărfuri în Rusia, iar transportatorii noștri stau blocați la vamă”.

 Consiliul pentru promovarea proiectelor investiționale de importanță națională a suspendat pentru 60 de zile actele permissive ale companiei „Cotidian”, care deține postul TVC21. Decizia se regăsește în procesul verbal al ședinței Consiliului din 24 martie, care a fost publicat pe 27 martie. Hotărârea are legătură cu faptul că nu au fost prezentate toate informațiile solicitate despre structura de proprietate a televiziunii. Purtătorul de cuvânt al Guvernului, Daniel Vodă, a comunicat că dacă TVC21 va prezenta informațiile cerute în termen de 60 de zile, își va relua activitatea. „În urma examinării documentelor și informațiilor suplimentare prezentate de către SA „Cotidian”, s-a constatat că acestea nu au fost prezentate în mod complet, inclusiv nu au fost susținute prin informații concludente. Mai mulți politicieni de opoziție au calificat decizia drept una menită să cenzureze această televiziune.

 Bașcana Găgăuziei, Evghenia Guțul, afiliată oligarhului fugar Ilan Șor, va fi plasată în arest preventiv pentru 20 de zile. Decizia a fost luată pe 28 martie de Judecătoria Chișinău, sediul Ciocana. Instanța a examinat demersul procurorilor privind aplicarea măsurii de arest preventiv pentru 30 de zile, admitându-l parțial. Astfel, a fost dispusă aplicarea arestului preventiv pentru 20 de zile. Hotărârea judecătorească poate fi contestată. După ședința de judecată, procurorul de caz, Adrian Scutaru, a declarat pentru presă că, în cadrul dosarului în care a fost arestată, Evgheniei Guțul i se incriminează comiterea prin complicitate a finanțării ilegale a campaniei electorale pentru alegerile la funcția de bașcan din 2023, falsificarea documentelor oficiale și a rapoartelor privind campania. El a menționat că în dosar sunt cercetate mai multe persoane, dar a refuzat să ofere alte detalii.

Republica Moldova la trei ani de la cererea de aderare la UE: între reforme și restanțe

Republica Moldova a făcut un salt spectaculos în ultimii trei ani în privința parcursului european și apropierii de Uniunea Europeană. Războiul din Ucraina a determinat UE să devină mai flexibilă în ceea ce privește primirea de noi membri în rândurile sale. Ucraina și Republica Moldova s-au urcat împreună în acest drum european și profită

de această fereastră de oportunitate fără precedent în perioada care a trecut de la ultimul val de aderare (cu excepția Croației în 2013) din 2007 în care România și Bulgaria au devenit state membre ale comunității europene.

Nu trebuie să ne îmbătăm cu apă rece. Republica Moldova este departe de a fi un stat

ideal în privința acestei candidaturi de aderare la UE și poate chiar mai în spate decât anume țări din Balcanii de Vest. Cu toate acestea, UE încă creditează Republica Moldova pentru voința politică a actualei guvernări de a face reformele necesare. Acest lucru trebuie să ne bucure, dar și să ne îngrijoreze în același timp. ▶

► Mai precis, este nevoie de o accelerare a reformelor și mai ales o implementare calitativă a lor, ca acestea să consemneze o ireversibilitate a drumului european. Nu este de ajuns doar să bifăm anumite capitole, ci să le transformăm complet.

Pe de altă parte, lupta nu este doar cu lipsurile din rândul resurselor umane și a capacităților instituționale încă reduse ale Republicii Moldova în materie de expertiză, ci mai ales cu elementele războiului hibrid cu care Rusia luptă împotriva Republicii Moldova. Nu putem da vina exclusiv pe agresiunea hibridă a Rusiei pentru nereușite, dar trebuie să constatăm că

aceasta este principala piedică cu care în prezent luptă guvernarea.

Mai mult de atât este nevoie de încă un ciclu electoral de patru ani care să consfințească aceste eforturi. Ne aflăm acum la jumătate de drum și mai este mult până departe spre orizontul anului 2030. Pe de altă parte, Rusia va sprijini forțe politice contrare drumului european care au misiunea să dinamizeze procesele de apropiere a Republicii Moldova față de UE.

În acest sens, avem exemplul concludent al “alianței neortodoxe” din 2019 dintre Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS) și Partidului

Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM) care s-au întovărășit cu de-a sila pentru numai șase luni de zile. Nu ar fi nici acum exclusă repetarea acestui scenariu în care PAS ar face o alianță cu o forță dubioasă care să vină alături de ei la guvernare, pretinzând că sunt pro-europeni. Așadar, drumul european este parcurs numai până la jumătate, iar rezultatul alegerilor parlamentare din această toamnă este crucial pentru continuarea acestui drum european. Se va sui Chișinăul pe acest val, sau se va lăsa tras la fund sau se va pierde în marea oportunităților ratate din ultimii 34 de ani?

Mădălin Necșuțu

Este esențial să avem la guvernare forțe cu adevărat pro-europene, care să vină la putere exclusiv prin votul onest al oamenilor

Viceprim-ministra pentru Integrare Europeană, Cristina Gherasimov, ne-a oferit un interviu pentru buletinul de politică externă al FES/APE în care am discutat despre parcursul european al Republicii Moldova și obstacolele care stau în fața acestui deziderat. Am mai vorbit despre tentativele de ingerință în politica internă a țării ale unor actori străini și despre cât de reziliente au devenit instituțiile statului în fața acestor amenințări. Nu în ultimul rând, am atins subiectul alegerilor parlamentare ce vor avea loc în acest an. Vă invităm să citiți interviul integral în rândurile ce urmează:

■ Luna martie a marcat trei ani de la depunerea cererii de aderare la UE a Republicii Moldova. Se întâmplă într-un context extrem de tulbure, cel al invaziei militare ruse în Ucraina. Ce progrese a făcut de atunci Republica

Moldova, ținând cont de faptul că tot acest proces se produce cu o viteză amețitoare comparativ cu parcursul de aderare al unor țări care sunt astăzi membre UE sau al celor aspirante din zona Balcanilor?

Sigur că a trebuit să recuperăm din decalajele acumulate în ultimele trei decenii, dar, în paralel cu acest proces și cu multiplele crize cu care ne-am confruntat, în numai trei ani am reușit nu doar să obținem statutul de țară candidată, ci și să lansăm negocierile de aderare, în iunie 2024.

Mai mult, în pofida unor ingerințe externe fără precedent, prin voința democratică a cetățenilor noștri am ancorat obiectivul de integrare europeană în Constituția Republicii Moldova. Mai avem de lucru, dar este un început bun.

■ La ce etapă a parcursului european ne aflăm astăzi și care sunt principalele aspecte la care lucrăm în prezent și principalele obiective?

■ Suntem la jumătatea procesului de evaluare a legislației naționale (screening) - un efort imens, la care contribuie zeci de instituții responsabile în a pregăti prezentările de țară. În acest an sperăm să începem și negocierile pe grupuri tematice de capitole, așa-numitele clustere. În paralel consolidăm capacitățile instituțiilor de a putea parcurge cât mai eficient etapele rămase până la aderare.

Reziliență sporită

■ Care este feedback-ul Bruxellesului față de reformele pe care le realizați în prezent? Este mulțumită UE de progresele pe care le facem?

■ În acești ani ne-am consolidat securitatea energetică și, cu sprijinul

european, ne vom asigura ca Rusia să nu mai poată folosi vreodată energia ca pe o armă sau un instrument de șantaj împotriva oamenilor noștri. Am reușit, de asemenea, să fortificăm capacitățile instituțiilor care asigură ordinea publică, siguranța cetățeanului, protecția frontierelor, pentru ca țara noastră să fie mai puțin vulnerabilă.

Digitalizarea și accesibilitatea serviciilor publice continuă, iar astfel a fost redusă semnificativ povara birocrăției. Și în justiție au loc schimbări care sunt, înainte de toate, în beneficiul oamenilor - căci nu există cetățean onest în țara aceasta, care nu și-ar dori egalitate în fața legii și ca hoții să meargă la închisoare.

Noi nu am fi ajuns aici, dacă nu am fi dat dovadă de bună-credință, dacă nu am fi făcut reforme reale și nu mimate, cum s-a întâmplat de atâtea ori în trecut. La fel, Planul de Creștere pentru Moldova - cel mai mare program de sprijin economic din istoria țării noastre - este, înainte de toate, o dovadă a încrederii pe care o manifestă față de noi Uniunea Europeană și a dorinței Bruxellesului de a ne avea alături, ca stat membru.

Corupția politică ca vulnerabilitate

■ Care sunt capitolele unde lucrurile merg mai încet sau unde avem anumite restanțe? Este justiția unul dintre ele? Ce putem face pentru a îmbunătăți mersul reformelor din acest sector atât de problematic?

■ Este dificil să discutăm în termeni de „încet” sau de „restanțe”. Sunt domenii (cum ar fi pescuitul) care anterior erau foarte puțin reglementate, din cauze obiective, dar și domenii în care legislația europeană este mult mai prezentă (mediu, agricultură). La o serie de

capitole aria de reglementare este ceva mai restrânsă, respectiv nici nu va fi nevoie de multe adaptări. Așadar, nu ar fi corect să facem o separare între elevii premianți și cei corigenți. Vă asigur că în toate instituțiile implicate se lucrează - de dimineață până seara, de luni până duminică.

Justiția, la rândul său, este un capitol extrem de complex și, așa cum am văzut chiar la referendumul de anul trecut, corupția politică reprezintă o amenințare foarte gravă la adresa însăși a democrației noastre. Ba chiar există riscul ca voința oamenilor să fie subminată de cei care cred că voturile pot fi cumpărate și că e absolut normal să fie cumpărate. Așa cum știți, s-au făcut ajustări la nivelul instituțiilor responsabile de combaterea corupției, mergem înainte și cu vettingul procurorilor.

De facto, această reformă complexă este în proces - și vom continua acest drum pentru a ne asigura că elementele corupte nu își vor mai avea locul în sistem. Doar astfel cetățenii vor putea să-și recâștige încrederea în justiție și în faptul că le sunt protejate drepturile.

■ Putem negocia cu UE preluarea finanțării pe anume proiecte susținute anterior de USAID? Există disponibilitate din partea UE să ajute Republica Moldova în acest sens? Ați discutat cumva acest subiect cu Bruxellesul?

■ Bineînțeles că ne-am dori ca proiectele stopate să fie reluate cu sprijinul SUA sau al altor parteneri internaționali, cu care suntem în discuție pentru a umple golul rămas temporar, sperăm noi. Subliniez însă că SUA rămâne un partener important pentru Republica Moldova și prețuim relația transatlantică.

■ **Cum merg negocierile și lobby-ul pe care îl facem în mai multe capitale europene? Mai există anumite state reticente în ceea ce privește aderarea Republicii Moldova. Cum abordați aceste eventuale provocări?**

■ Decizia de lansare a negocierilor de aderare cu țara noastră a fost aprobată unanim de cele 27 de state membre - așadar, nu cred că putem vorbi despre reticențe. Succesul acestui parcurs depinde, așa cum am mai zis, în cea mai mare parte de ceea ce facem noi acasă. Și ceea ce ne dorim este să fim evaluați pe baza propriilor noastre merite, să putem adera când vom fi pregătiți.

Parteneriate solide

■ **Discutați cu partenerii Dvs. din Europa, inclusiv cu România, trimiterea mai multor specialiști ce ar putea da o mână de ajutor și impulsivam prin expertiza lor procesul de integrare europeană a Moldovei?**

■ Beneficiem deja de sprijinul experților din numeroase state membre, precum și din instituțiile UE. De asemenea, avem colaborări foarte bune cu colegii din alte țări candidate. Necesitățile noastre însă evoluează în funcție de etapa la care ne aflăm. Ne

bucurăm că și partenerii noștri dau dovadă de flexibilitate și se adaptează la aceste cerințe.

■ **Cum stăm la capitolul resurse umane? Avem, în instituțiile statului, destui funcționari publici pentru un parcurs european eficient? Sunt ei suficient de motivați și instruiți pentru a duce aceste sarcini deloc ușoare?**

■ Avem colegi foarte buni aici, acasă. Sunt oameni dedicați, care înțeleg foarte bine misiunea istorică ce le-a revenit - cea de a duce la capăt cel mai important proiect de transformare și modernizare a țării. Sigur că întotdeauna este loc de mai bine.

Dar alte state candidate au avut același punct de pornire și sunt convinsă vom ajunge și noi la un nivel încă și mai ridicat. Lucrăm la un plan de instruire pentru funcționarii publici, iar partenerii ne ajută să ne asigurăm că instituțiile noastre sunt pregătite pentru sarcinile care ne stau în față.

Vot crucial pentru viitor

■ **Cât de important este ca Republica Moldova să aibă continuitate pentru**

un nou ciclu electoral în ceea ce privește munca depusă pentru aderarea la UE - de facto, să aibă și după alegerile parlamentare o majoritate pro-europeană? În caz contrar, am putea pierde această oportunitate istorică pe care o avem - să aderăm la UE în calendarul stabilit, de 2030?

■ Este esențial să avem la guvernare forțe cu adevărat pro-europene, care să vină la putere exclusiv prin votul onest al oamenilor. Faptul că există lideri care, în mesajele publice, declară deschis că își doresc un alt parcurs geopolitic ne arată în ce măsură respectă ei înșiși Constituția țării pe care pretind că vor să o respecte și să o apere. Iar alții pretind că sprijină integrarea europeană, după ce au boicotat exercițiul democratic al referendumului.

Alegerile din 2025 nu sunt doar pentru următorii patru ani, ci pentru următoarele decenii - de aceea, este crucial să votăm pentru acele forțe politice, care au dovedit prin fapte că își asumă să ne ducă țara în Uniunea Europeană.

■ **Vă mulțumim!**

Editorial

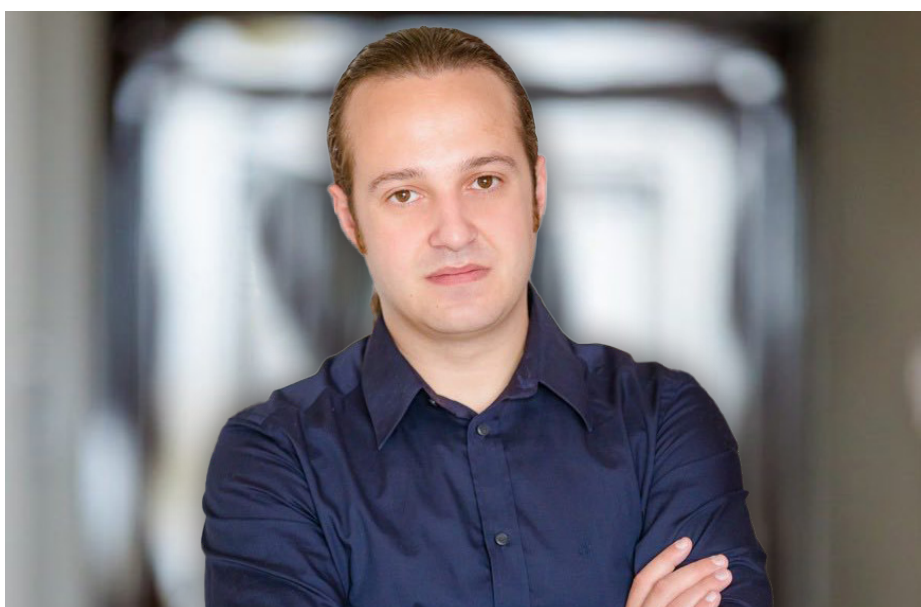
De la lauri la balauri: parcursul european al Republicii Moldova, între realizări și riscuri iminente

Editorial de Mădălin Necșuțu,
jurnalist TVR Moldova
și Balkan Insight

Ultimii trei ani de zile au consemnat pentru Moldova cei mai zbruciumați ani de la declararea independenței față de Uniunea Sovietică în 1991, dar și cele mai mari oportunități pentru această țară. La circa o săptămână distanță, pe 3 martie 2022, după declanșarea invaziei militare ruse în Ucraina pe 24 februarie 2022, Moldova a depus cererea de aderare la UE alături de Ucraina și Georgia, un pas semnificativ care nu fusese planificat anterior.

Formațiunea aflată la guvernare – Partidul Acțiune și Solidaritate, PAS – declarase anterior, la preluarea puterii în iulie 2021, că abia la finalul mandatului de patru ani, în 2025, planifica să depună această cerere de aderare la UE. În cei trei ani care au urmat datei de 3 martie 2022, Republica Moldova a trecut printr-un proces complex: a primit statutul de candidat la UE, în iunie 2022, și a deschis negocierile de aderare, în iunie 2024, iar în prezent lucrează intens la reformele cerute de UE.

Republica Moldova a beneficiat poate de cel mai favorabil parcurs european al unei țări aspirante într-un context nefavorabil cu care Europa nu s-a mai întâlnit în aproape 80 de ani – un război pe teritoriul bătrânului continent. Așadar, două situații atipice care s-au determinat una pe cealaltă. Prestația politică a PAS-ului în acești aproape patru ani de guvernare nu a fost una extraordinară, mai ales pe fondul mai multor crize suprapuse precum pandemia de COVID-19, criza energetică și inflația sporită, un război

fizic în proximitate și unul hibrid în țară. Cu toate acestea, partidul de guvernare a navigat din inerția vremurilor spre acest episod în care Republica Moldova negociază pe capitole de aderare cu UE și țintește să devină membru al UE în 2030.

Expertiză și societatea civilă și bani de la UE

Laurii acestei reușite nu trebuie nicidecum asimilați numai de puterea politică. Societatea civilă are un merit deosebit în această performanță. Fără de expertiza din societatea civilă, cu siguranță, autoritățile nu ar fi putut face față provocărilor procesului de aderare. Pe de altă parte, acest drum al aderării este impulsivat și de fondurile generoase pe care UE le-a pompat în ultimii ani în Moldova și pe care îi va concentra și în viitorul apropiat. UE este cel mai mare furnizor de asistență financiară pentru

Moldova. Începând din 2021, au fost mobilizate peste 2,2 miliarde de euro.

De asemenea, Comisia Europeană a conceput un plan de creștere pentru Republica Moldova ce se va realiza pe trei direcții majore: sprijinirea reformelor socio-economice și a reformelor fundamentale ale țării, îmbunătățirea accesului la piața unică a UE, creșterea sprijinului financiar în perioada 2025-2027 prin intermediul unui mecanism specific de reformă și creștere pentru Moldova.

Consiliul și Parlamentul European au convenit asupra unui acord provizoriu privind pilonul financiar al planului, denumit Mecanismul de reformă și creștere ce presupune ca în următorii trei ani de zile – 2025-2027 – UE să ofere un important pachet financiar pentru dezvoltarea Moldovei de 1,9 miliarde de euro.

Mai precis, UE va oferi granturi în valoare de 385 de milioane EUR și împrumuturi în valoare de 1,5 miliarde EUR, în total circa 1,9 miliarde de euro. Din această sumă, numai în luna aprilie 2025, vor fi debursate 315 milioane de euro, ceea ce va însemna o injecție financiară extrem de importantă, care vor da startul unor proiecte de amploare înaintea alegerilor parlamentare programate în toamna acestui an.

Alegerile cruciale și plin război hibrid

În ciuda fondurilor generoase din partea Bruxelles-ului pentru Moldova, propaganda rusă ecranizează propagandistic beneficiile aderării la UE și promovează știri false și dezinformări în legătura cu ce ar însemna aderarea Moldovei la UE.

Dezinformarea se face printr-o grilă conservatoare ce se pliază pe mentalitatea ex-sovietică a multor cetățeni ai Republicii Moldova, împărțiți încă între „Ruski Mir” (Lumea rusă) și o parte a societății ce îmbrățișează valorile democratice occidentale.

Pe fondul unei polarizări extreme din societatea care s-a reflectat cel mai bine în cifrele referendumului pentru integrare în UE din toamna anului trecut, atunci când referendumul a trecut la mustață, este nevoie de o înțelegere mai bună în societate despre ce își dorește fiecare cetățean pentru el și familia sa. În mod normal, acest lucru nici măcar nu ar trebui să trezească dubii. Însă realitatea este alta. În ciuda faptului că UE oferă sume istorice în schimbul unor reforme care la finalul zilei nu fac decât să ajute Republica Moldova la propria-i dezvoltare, mințile și inimile oamenilor sunt otrăvite de propaganda rusă care se manifestă zilnic în spațiul informațional al Republicii Moldova.

Dacă Rusia înseamnă în aceste zile, mai evident ca oricând, doar calea războiului și a distrugerii, o bună parte a societății Republicii Moldova nu este convinsă de acest lucru din cauza picăturii chinezești informaționale cu știri și percepții false pe care propaganda rusă o diseminează zilnic în mintea moldovenilor.

Uneori persistă impresia că societatea din Republica Moldova nu are capacitatea de a discerne între bine și rău și se complăce în acest prizonierat al sindromului Stockholm față de *Russkii Mir*. Este o atracție inexplicabilă spre morbid de care Rusia profită, oricât ar plasa UE pe partea materială și politică și oricâte reforme ar face politicienii pro-europeni.

La toate acestea se mai adaugă și handicapul că nici guvernarea pro-europeană nu a fost capabilă până acum să explice simplu și pe înțelesul tuturor beneficiile pe care le aduce Uniunea Europeană, în special în mediul rural.

Conectare mai multă la realitățile existente

Este imperativ ca toți politicienii pro-europeni să se conecteze la realitățile cotidiene și să iasă din birouri pe teren în campanii de informare din ușă în ușă. Unii preferă flecăreala sau disputele sterile pe rețele de socializare, dar realitatea este că nimeni nu vorbește cu cetățenii față în față pentru a le explica precis de ce UE este o alternativă pentru ei și nu lumea rusă.

Oamenii politici pro-europeni de la putere sunt de multe ori marcați de frica de a nu greși, fapt ce îi paralizează în tentativa de a comunica simplu și eficient cu cetățenii. Și această formă de descurajare a oricăror inițiative comunicaționale sunt tot consecințe ale războiului hibrid pe care Rusia îl duce în Moldova. Este dificil să explici omului de la țară ce sunt acelea

tactici FIMI (manipularea informației de o putere străină și interferență), dezinformare și fake news, sau să le vorbești despre operațiuni de tip psy-ops. Dar nu există altă cale decât de a lupta printr-o informare corectă.

De asemenea, o posibilă guvernare pro-rusă ar putea demara o campanie amplă de limitare a prerogativelor președintei Maia Sandu, un proces care a avut loc și în Georgia, iar un astfel de demers cu siguranță se va lovi de opoziția forțelor politice pro-europene, dar și a unei mari părți din populație. Toată această situație ar crea o situație de haos pe care Rusia și-o dorește în Republica Moldova.

Nu în ultimul rând, modul în care se va finaliza războiul din Ucraina și pacea care va fi semnată ulterior vor determina inevitabil și poziția partidelor pro-ruse și pro-europene din Moldova, dar va determina inevitabil și votul cetățenilor Republicii Moldova din toamnă de la alegerile parlamentare. Pe acest fundal, președinta Maia Sandu a atras atenția la Consiliul Suprem de Securitate din 25 martie asupra intensificării eforturilor Rusiei privind corupția electorală în Republica Moldova prin campanii și actori proxy, așa cum este cazul oligarhului fugar Ilan Șor și nu numai.

Este nevoie de o reziliență tot mai mare și de acțiuni ferme pentru ca situațiile de la scrutinele precedente din Republica Moldova, precum alegeri prezidențiale, referendumul, dar și alegerile locale, să nu se mai repete. Este important ca Republica Moldova să conceapă acțiuni profilactice disuasive care să curme din fașă astfel de acțiuni maligne și să nu mai acționeze din nou reactiv la aceste manevre de război hibrid ale Rusiei. Drumul european al Republicii Moldova trebuie betonat cu măsuri de securitate sporite și mai mult curaj din partea instituțiilor de forță de a aplica legile în vigoare.

Ca statul să poată oferi asistență socială, trebuie să aibă creștere economică

Doamna Liliana Palihovici, președinta Institutum Virtutes Civilis și copreședinta Platformei Societății Civile Uniunea Europeană-Republica Moldova, a acordat un amplu interviu buletinului de politică externă al FES/APE în care am discutat despre viitorul european al Republicii Moldova. Am vorbit despre cât de mult contează expertiza venită din zona societății civile pentru parcursul european al Chișinău și totodată despre cum a reușit Republica Moldova să materializeze până în prezent șansa istorică de care beneficiază din partea Bruxelles. Am discutat despre pericolele stopării acestui drum și despre cum este mai inteligent ca statul să investească ajutorul financiar istoric de 1,9 miliarde de euro care va veni în următorii trei ani din partea UE. Vă invităm să citiți pe larg discuția pe care am avut-o cu doamna Liliana Palihovici:

■ Cum vedeți Dvs în general parcursul european al Republicii Moldova de la semnarea cererii de aderare pe 3 martie 2022 și până în prezent? A știut Republica Moldova să profite suficient de acest context favorabil?

■ Trăim acum momente istorice pentru Republica Moldova. Începând cu 1998, am avut un acord de cooperare și parteneriat cu UE, iar semnarea Acordului de Asociere în 2013 și ratificarea lui în iunie 2014 de către Parlamentul Republicii Moldova, a deschis noi oportunități și o nouă etapă privind aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Așadar, cred că am intrat într-o etapă istorică total diferită a dialogului

dintre Moldova și Uniunea Europeană, una care se desfășoară într-un context geopolitic cu multiple provocări. Mi-aș fi dorit că acest proces, care înseamnă foarte multă negociere și un efort imens de reformă, să beneficieze de o creștere continuă a sprijinului cetățeanului și să aibă loc într-un context de pace. Din păcate, nu este cazul, iar războiul Rusiei împotriva Ucrainei cred că aduce mai multă tensiune în procesul de negociere cu UE.

Negocierile cu EU se desfășoară simultan cu Moldova și Ucraina. Așadar, nu este un secret pentru nimeni că lucrurile în ambele țări se întâmplă în paralel și este clar că Republica Moldova, unde este pace,

are mai multă capacitate și putere să se concentreze pe reforme și pe realizarea angajamentelor pe care și le-a asumat în procesul de aderare la UE decât Ucraina.

Ținând cont de acest context, consider că Moldova s-a mișcat rapid, traversând mai multe etape – depunerea primei cereri, după care depunerea celei de a doua cereri, urmate de raportul Comisiei Europene cu o mulțime de recomandări și generarea aceluși plan de realizare a angajamentelor sau a recomandărilor Comisiei Europene.

Ritmul negocierilor este unul destul de intens, ținând cont de faptul că, în același timp, Moldova se confruntă și

cu criza refugiaților, dar și cu o criză economică complexă, generată de consecințele războiului din Ucraina asupra economiei moldovenești. Guvernul nu avea doar negocierile cu UE ca subiect pe agenda sa, ci trebuia să facă față și provocărilor existente: consecințele pandemiei, consecințele războiului, criza energetică și altele. Mă bucur că toate acestea nu au încetinit procesul de dialog și de negocieri, dimpotrivă, au generat o mare susținere din partea celor 27 de state membre ale Uniunii Europene.

Avem o oportunitate deosebită acum pe care nu o putem rata, de aceea trebuie să continuăm să avansăm pe implementarea reformelor, întrucât cea mai complicată parte a negocierilor cu UE este îndeplinirea agendei noastre de reforme.

Până la ora actuală a avut loc și conferința de începere a negocierilor. Pe când alte țări au parcurs aceste etape în 5-7 ani, Republica Moldova le-a parcurs în doi ani. Acest lucru mă bucură și aici trebuie să remarc meritul guvernanților în procesul de negocieri. În același timp, aceste realizări mă fac încredzătoare că mai putem încă grăbi pasul, fiindcă avem susținere din partea țărilor membre ale Uniunii Europene.

Trebuie să înțelegem că nu pot face alții în locul nostru reformele necesare. Noi trebuie să schimbăm lucrurile așa cum ne-am dori ele să fie. De exemplu, dacă ne place să vedem cum funcționează justiția în marea majoritate a țărilor Uniunii Europene și care este încrederea cetățenilor europeni în justiția din țările lor, așa trebuie să fie și în Republica Moldova. Dacă apreciem protecția socială din țările UE, ne plac cum sunt drumurile sau cum arată satele de acolo, trebuie să fim mai insistenți, mai perseverenți și să facem și noi aici în Republica Moldova ca aceste lucruri să arate la fel.

Dacă ar fi să revin la întrebarea inițială – dacă Moldova a profitat suficient în ultimi ani de asistența UE –, cred că da. Întotdeauna este loc de mai bine, dar dacă analizăm contextul general, cred că Moldova s-a descurcat destul de bine în acești doi ani.

Contribuția imensă a ONG-urilor

■ **Aportul societății civile, în special în ultimii trei ani de zile, la acest deziderat european a fost unul foarte important. Care credeți că sunt cele mai importante contribuții pe care le-a adus societatea civilă la acest parcurs european al Republicii Moldova?**

■ Organizațiile societății civile au contribuit în diverse moduri și substanțial la rezultatele pe care le avem în procesul de integrare europeană. Indiferent dacă vorbim de o organizație neguvernamentală centrată pe analiza de politici, evaluare de reforme, sau una care acționează la nivel de raion sau de sat. Fiecare și-a adus partea ei de contribuție și voi aduce și câteva exemple elocvente în acest sens.

Spre exemplu, în momentul când Republica Moldova a depus prima cerere de aderare la UE, după care a urmat cea de a doua, a fost nevoie ca Guvernul să răspundă la o listă lungă de întrebări, ce țineau de reformele și starea de lucru pe diverse domenii, într-un termen foarte scurt. Vă imaginați că capacitățile ministerelor sunt destul de limitate pentru a completa o cerere de informații din partea UE de o astfel de complexitate. Acest lucru a fost posibil grație unor organizații non-guvernamentale care au venit cu contribuția lor de expertiză pentru a ajuta guvernul să elaboreze răspunsurile la acele întrebări. Contribuția lor a fost recunoscută și apreciată de guvern cu mai multe ocazii.

O altă contribuție importantă sunt și rapoartele de alternativă ale organizațiilor societății civile privind implementarea angajamentelor Republicii Moldova față de Uniunea Europeană în procesul de pregătire pentru negocieri. Un astfel de exemplu este momentul când Republica Moldova a prezentat raportul Comisiei Europene pe implementarea celor nouă condiționalități impuse de executivul de la Bruxelles. Organizațiile societății civile au făcut un raport de alternativă, care desigur a fost mult mai critic decât cel al Guvernului. Raportul elaborat de organizațiile ale societății civile a punctat inclusiv și la capacitatea de informare a cetățenilor. Am punctat și asupra subiectelor ce țin de respectarea drepturilor omului pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv a minorităților etnice. Ne-am expus și pe subiecte ce țin de drepturile omului în stânga Nistrului, fiindcă și regiunea transnistreană este parte a Moldovei. Mai mult ca atât, raportul nostru de alternativă pe marginea implementării reformelor nu a reprezentat doar critică, ci a inclus și recomandări de reforme.

Totodată, contribuția organizațiilor societății civile s-a văzut și la pregătirea Moldovei pentru screening-ul bilateral. ONG-urile au fost invitate să participe în grupurile de lucru pentru screening-ul bilateral, să contribuie la elaborarea prezentărilor pentru ședințele comune de screening pentru a asigura că prezentarea pe care o face Republica Moldova pe un sector sau altul este una complexă și detaliată, oferind un tablou cât mai clar al realității din țară.

Cunosc foarte multe organizații neguvernamentale care de ani buni lucrează la nivel de comunități, de raioane, explicând cetățenilor ce înseamnă aderarea la Uniunea Europeană, care sunt beneficiile pentru Republica Moldova și, totodată, care sunt angajamentele

noastre ca țară, căci că nu poți să fii doar un consumator de bunuri și de democrație. Trebuie să aduci partea ta de contribuție aici. Ne mai dorim ca cetățenii Republicii Moldova să devină mai rezilienți la manipulare și dezinformare. Și pe această dimensiune organizațiile societății civile au contribuit enorm.

Aș mai puncta două lucruri importante, și anume cele două platforme foarte active ale societății civile – Platforma Națională a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic și Platforma societății civile Uniunea Europeană-Republica Moldova. Din prima platformă fac parte peste 100 de organizații neguvernamentale de la nivel național, regional și local, iar cea din urmă este formată din reprezentanții sindicatelor, patronatelor și organizațiilor societății civile, care monitorizează procesul de implementare a Acordului de Asociere UE-RM și procesul de implementare a reformelor în procesul de negociere pentru aderare.

Spre exemplu, organizația pe care o reprezint, susținută de Uniunea Europeană și Fundația „Friedrich Ebert”, a oferit asistență în ultimii doi ani instituțiilor statului în elaborarea de analize pentru transpunerea a patru directive europene. Analizele au fost realizate în domeniul egalității de gen, oportunităților echitabile pentru femei și bărbați pe piața forței de muncă, reprezentării femeilor în consiliile de administrare a companiilor listate la bursă. Astfel de analize și note analitice au fost realizate de diverse organizații neguvernamentale care au expertiza necesară pentru a facilita procesul de transpunere a legislației europene în legislația națională. Eu cred că acest lucru este o contribuție enormă.

Consider că și parteneriatele dintre organizațiile societății civile și autoritățile locale sunt importante

în procesul de integrare europeană. Aceste parteneriate au rezultat în spălătorii sociale, centre de zi pentru copii din familii defavorizate, centre pentru persoane cu dizabilități sau persoane în etate pe care nu are cine să le ajute. Vorbim de o diversitate de alte servicii sociale, printre care echipele mobile care oferă asistență la domiciliu persoanelor cu dizabilități care nu pot ajunge în centrele de sănătate.

Cele de mai sus sunt doar câteva exemple de acțiuni ale organizațiilor neguvernamentale realizate cu resursele oferite de Uniunea Europeană, societatea civilă contribuind astfel semnificativ la procesul de reforme ca parte a procesului de aderare la UE.

Dezvoltarea economică ca sursă vitală pentru protecția socială

■ **Considerați că autoritățile oferă suficientă atenție programelor sociale? Se poate face mai bine și care ar fi domeniile în care s-ar putea investi mai mult?**

■ Efortul pe care îl face statul prin politicile sale este unul considerabil, dar nu suficient. Din păcate, numărul oamenilor săraci și nevoiași nu este unul mic în Republica Moldova. Prin urmare, este nevoie de mult mai multă asistență. Un stat care nu are creștere economică continuă se poate confrunta cu dificultăți. Republica Moldova a cunoscut o scădere a PIB-ului cu 4% în perioada pandemiei de Covid-19, înregistrând tendințe negative și în anii ce au urmat, fiind cauzate de război, criza energetică, inflație. Toate aceste crize au avut un impact negativ asupra bunăstării oamenilor, iar în astfel de situații este nevoie de o mai mare investiție a statului pe domeniul social. Ținând cont de capacitățile statului, este foarte clar că statul nu poate face

față de unul singur acestei provocări și ar trebui să aibă un dialog mult mai eficient și focusat cu organizațiile societății civile care pot contribui cu valoare adăugată. ONG-urile au contribuit la crearea a peste 50 de servicii sociale. Eu cred că se putea realiza mai mult și că statul ar trebui să învețe cum să gestioneze mai bine relația aceasta cu diverși actori din societate pentru a spori impactul politicilor sale sociale. Trebuie să dezvoltăm mecanisme inteligente pentru a cointeresa și business-ul să investească în proiecte sociale.

Noi avem servicii sociale în marea lor majoritate create de organizațiile societății civile cu fondurile donatorilor, apoi preluate de administrația publică locală. Cred că am avea un impact mai mare în dezvoltarea rețelei de servicii sociale dacă nu am miza doar pe resursele statului, ci și pe o consolidare a parteneriatului dintre stat, organizații ale societății civile și sectorul de afaceri.

Generare de plus valoare economică cu fonduri UE

■ **Cum vedeți această infuzie de 1,9 miliarde de euro care va veni în următorii trei ani de zile? Spre ce zone ar trebui să meargă cu predilecție acești bani și care ar fi prioritățile în viziunea Dvs pentru ca cetățenii să resimtă cât mai repede o îmbunătățire a standardelor lor de trai?**

■ Ținând cont de toți parametrii de dezvoltare economică și de contextul geopolitic în care ne aflăm, cred că este o mare oportunitate pentru Republica Moldova de a investi inteligent acești bani pentru a genera creștere economică.

Moldova are un număr mare de persoane sărace care au nevoie de ajutorul statului. Ca statul să poată

oferi această asistență, trebuie să aibă creștere economică. Povara pe stat va fi tot mai mare, iar capacitatea de a ajuta oameni tot mai mică. De aceea, eu cred că prioritar acești bani trebuie investiți în dezvoltare. Urmărind discuțiile din Parlamentul European, o parte din acești bani, într-adevăr, vor merge către susținerea dezvoltării antreprenoriatului. Nu știu exact astăzi care este suma care va fi alocată pentru susținerea inițiativelor întreprinderilor mici și mijlocii, dar o parte din acești bani vor merge acolo și cred că este o abordare corectă. Cu cât mai multe inițiative economice susținem, cu atât mai mari șanse avem ca oamenii să genereze înșiși venituri, să plătească impozite și să facă statul mai puternic, pentru ca acesta la rândul lui să poată răspunde la necesitățile sociale.

În același timp, o parte din resurse cred că vor fi alocate pentru dezvoltarea agriculturii. Noi suntem o țară în care economia este influențată în mare măsură de sectorul agricol, doar că resursele care vor veni să cofinanțeze acest sector ar trebui să fie însoțite și de anumite condiționalități. Cei care investesc în agricultură trebuie să fie încurajați să adopte noi tehnologii, ținând cont de schimbările climatice și efectele acestora.

Nu mai puțin importantă este și infrastructura care trebuie modernizată. Dacă vrem să dezvoltăm mai mult zonele rurale, trebuie să creăm și o infrastructură potrivită acolo. Observăm o migrare a populației din mediul rural spre cel urban, avem o depopulare a satelor. De ce? Din cauză că oamenii caută condiții mai bune – apă, servicii de sanitație, de salubritate, care în cea mai mare parte lipsesc în mediul rural.

Dacă investim corect în comunitățile rurale, stimulăm dezvoltarea business-ului acolo, dăm o altă perspectivă de dezvoltare țării în întregime. Este

important ca aceste resurse să fie susținute și de o reformă complexă a instituțiilor publice. Suma de 1,9 miliarde Euro este una enormă, astfel că trebuie să ne asigurăm că avem un mecanism foarte eficient de monitorizare a acestei investiții pentru a nu admite niciun element de corupție sau deturnarea fondurilor europene destinate realizării programelor de dezvoltare.

Cred că este important să se investească corect și am menționat un pic mai sus dezvoltarea regională. Trebuie echilibrate resursele care se duc spre mediul urban și cel rural. Dacă vrem să avem o dezvoltare cu adevărat sustenabilă trebuie să încurajăm mai mulți poli de dezvoltare în Moldova. Nu concentrăm totul în Chișinău, Bălți și Comrat. Trebuie să ne asigurăm că toate regiunile au acces echitabil la aceste resurse pentru a se dezvolta.

Reforma justiției, cred că va beneficia și ea de o parte din aceste resurse financiare, fiindcă atunci când nu ai încredere în sistemul justiției, nu poți avea încredere că vor veni investitori mari aici. Fiecare investiție trebuie să fie garantată și securizată. Când am oferit opinia organizațiilor societății civile pe proiectul Planului de Creștere a Moldovei, am accentuat că vedem ca priorități sectorul economic și sectorul social în paralel. În ceea ce privește sectorul social, vorbim și de investiții în recalificarea forței de muncă, întrucât sectorul economic care beneficiază de resurse pentru dezvoltare trebuie să dispună de forță de muncă calificată și pregătită pentru ceea ce dezvoltă ei pe piață.

De aceea noi am recomandat ca o parte din resurse să fie date pentru investițiile în educarea forței de muncă pe teritoriul Republicii Moldova. Acest lucru se regăsește și în prioritățile care au fost deja anunțate.

Mai avem nevoie și de investiții în sectorul energetic. Există proiecte care au fost lansate prin finanțări oferite de Statele Unite ale Americii, care după schimbarea situației politice de acolo, au fost stopate. Suntem convingeți însă că acele proiecte trebuie să fie finalizate, fiindcă ele vor contribui la asigurarea securității energetice a Republicii Moldova. Aceasta se regăsește și în opinia prezentată de către organizațiile societății civile pe marginea proiectului Planul de Creștere a Moldovei (Growth Plan), și anume să fie în continuare finanțate proiecte din sectorul energetic, cu accent pe infrastructura energiei electrice și a surselor regenerabile.

Moldova și-ar putea consolida securitatea energetică și prin încurajarea consumatorilor casnici să investească în energie, ceea ce ne-ar da posibilitatea să ne simțim mult mai siguri pe noi în situații de criză similare cu cele pe care le-am mai avut. Am propus ca o parte din resurse să fie alocate pentru încurajarea cercetării și inovației în domeniul economic. Dacă nu vom ține pasul cu tehnologiile moderne, sectorul economic nu poate fi competitiv, așadar acest lucru trebuie să constituie o prioritate.

Rolul societății civile în procesul de implementare a Planului de Creștere a Moldovei trebuie să fie unul important, deoarece nu este vorba doar de resurse pentru finanțarea proiectelor organizațiilor societății civile, ci și de a oferi ONG-urilor posibilitatea de monitorizare pe termen lung a fiecărui proiect implementat, a fiecărei reforme finanțate din acest program. În acest fel asigurăm mai multă transparență proceselor și totodată că există un ochi din afara proceselor instituțiilor de guvernare care urmărește corectitudinea implementării și sustenabilitatea implementării reformelor.

Noi, ca societate civilă, nu ne dorim să avem situații ca anul acesta să fie anunțată o reformă, pe care o votăm și o lansăm, iar peste un an votăm legi care anulează tot ce am lansat un an în urmă sub umbrela unei alte reforme. Investițiile trebuie să fie sustenabile și de lungă durată. Totodată, trebuie să consolidăm capacitățile instituțiilor statului de monitorizare a corectitudinii cheltuirii banilor.

■ **Cât de importantă este implicarea societății civile în procesul de integrare europeană pe toate dimensiunile și fac autoritățile suficient în acest sens? Cum apreciați dialogul dintre autorități și organizațiile societății civile?**

■ Avem un dialog și există cooperare, dar ne-am dorit ca acest dialog să fie mult mai intens și mai organizat, poate mai structurat. Avem diverse consultări, spre exemplu cu Biroul pentru Integrare Europeană, în avansarea negocierilor cu UE. În cadrul acestor consultări, organizațiile societății civile au solicitat să aibă mai mult timp la dispoziție pentru a analiza documentele complexe, să fie invitate chiar în grupurile de lucru care lucrează la acele documente care transpun legislația europeană în cea moldovenească. A fost și o inițiativă de creare a unui comitet economic și social în Moldova, care să servească ca o platformă comună de dialog a Guvernului cu toți actorii societății civile, așa cum există Comitetul Economic și Social European care oferă opinii pe fiecare document pe care îl dezbate Parlamentul European sau Comisia Europeană.

În felul acesta instituțiile executive și legislative se pot familiariza cu punctul de vedere al societății. Astăzi Moldova are mai multe elemente fragmentate de consultări și s-ar putea ca unele opinii, fie ale mediului de afaceri, societății civile sau sindicatelor să nu

ajungă în atenția autorităților, iar unele acțiuni promovate să defavorizeze anumite părți ale societății. Guvernul nu trebuie niciodată să negligeze expertiza care există în sectorul neguvernamental, fiindcă și ei sunt cetățenii ai țării care pot contribui direct la sporirea vitezei proceselor de reformare a țării.

Lobby pentru reluarea finanțărilor din SUA

■ **Cum vedeți decizia noii administrații de la Casa Albă de a tăia fondurile USAID, care era unele importante pentru societatea civilă din Republica Moldova. În opinia Dvs, va putea înlocui cu succes UE acest vid lăsat de stoparea finanțărilor americane pentru societatea civilă din Republica Moldova?**

■ Eu nu aș pune astfel întrebarea, că Moldova trebuie să substituie aceste fonduri. Moldova, de fapt, trebuie acum să muncească din greu pentru a stabili un dialog intens cu noua administrație a Statelor Unite ale Americii, pentru a le demonstra clar că resursele care au fost investite de către Statele Unite ale Americii în Republica Moldova au avut un impact enorm asupra dezvoltării Republicii Moldova, a dezvoltării democrației, infrastructurii și economiei.

Dacă aș face o analiză acum, cred că Guvernul Republicii Moldova are toate argumentele la mână pentru a demonstra impactul acelor investiții. Dacă ne amintim de embargoul la exportul vinurilor moldovenești impus de Federația Rusă, atunci cu suportul oferit prin programul Agenției Statelor Unite ale Americii pentru Dezvoltare Internațională au fost făcute investiții în renovarea vinăriilor din Moldova. Investițiile în vinării au adus vinurile moldovenești la o altă calitate și au deschis noi piețe de export. Au fost făcute investiții și în renovarea

sistemului de irigație. Acele investiții au avut un super-impact în dezvoltarea economică a Moldovei. Astăzi ne mândrim cu vinurile moldovenești care s-au dezvoltat cu suportul oferit de Statele Unite ale Americii.

Am avut o creștere a gospodăriilor țărănești care oferă servicii turistice în mediul rural, iarși făcute cu resursele oferite din fondurile SUA. S-a investit în infrastructura drumurilor, dacă ne amintim de autostrada Chișinău-Sorooca, investiții din bani americani. Investițiile SUA au contribuit în mod evident la creșterea bunăstării în Moldova.

Eu cred că va fi nevoie de ceva timp ca Republica Moldova să restabilească pe căi diplomatice dialogul pentru a relua, dacă nu toate, măcar o parte din resursele pe care le investea Statele Unite în Moldova.

Moldova trebuie să continue dialogul atât cu Uniunea Europeană cât și cu alte țări pe proiectele pornite cu finanțarea americană.

Puterea constă în capacitatea noastră de convingere și a unei politici externe active. Este adevărat că succesul nostru de mai departe depinde în mare măsură de ce se întâmplă în regiune, de contextul geopolitic, de negocierile pentru restabilirea păcii, care sper să aibă un rezultat pozitiv și să se încheie acest război sângeros cu o pace justă pentru Ucraina.

Contextul politic din Republica Moldova contează la fel de mult în succesul nostru, unde mergem mai departe și dacă ajungem să fim țară membră a Uniunii Europene în 2030 sau nu. Dacă procesele politice din Moldova vor lua o direcție care nu se aliniază la cursul european al Republicii Moldova, vom avea de pierdut ca societate.

■ **Vă mulțumim!**

Ar fi corect dacă banii UE ar merge pentru dezvoltarea infrastructurii publice și pentru capacitatea administrațiilor publice locale

Liderul Coaliției Ligii Orașelor și Comunelor și co-fondatorul blocului „Împreună”, Alexandru Bujorean, ne-a oferit un interviu în care am discutat deschis despre viitorul european al Republicii Moldova. Am vorbit despre amenințările de securitate la adresa Republicii Moldova în contextul invaziei militare a Rusiei în Ucraina și posibilitatea încheierii unei păci juste. Am discutat despre coalizarea forțelor politice pro-europene la trei ani de la depunerea cererii de aderare la UE și despre viziunea sa de dezvoltare multi-sectorială a Republicii Moldova cu fonduri europene. Vă invităm să citiți integral interviul cu politicianul pro-european și primarul orașului Leova, Alexandru Bujorean.

■ Cum vedeți Dvs în general acest proces al parcursului european al Republicii Moldova de la semnarea cererii de aderare la 3 martie 2022 și până în prezent? Au știut autoritățile de la Chișinău să valorifice la maxim această șansă istorică?

■ În primul rând, încă în 2014, atunci când a fost semnat Acordul de Asociere cu UE, acesta în sine a fost o confirmare a eforturilor depuse de țara noastră. Obținerea statutului de țară candidat vine pe de o parte ca rezultat al unui efort constant depus de țara noastră și de instituțiile guvernamentale. Să nu uităm și de contextul geopolitic. Acest război nedrept de la granițele noastre a însemnat, pe de o parte, și oportunitatea de a avansa pe calea integrării europene, iar pe de altă

parte, de a obține o parțială garanție că, fiind în rândul statelor democratice și prospere, precum sunt cele ale Uniunii Europene, avem o certitudine și o siguranță că nu vom fi în lista țărilor care sunt o țintă pentru Federația Rusă.

Avem însă foarte mult de lucru, pentru că acele condiționalități pe care în procesul de negociere urmează să le îndeplinim, începând de la reforma justiției și cea a administrației publice, precum și alte reforme structurale, sunt extrem de importante. În această privință există anumite curențe și este loc de îmbunătățire.

Avantajele aderării la UE

■ Ce ar fi trebuit poate făcut mai bine în viziunea Dvs și care ar fi fost abordarea politică mai bună din partea actualei guvernări în scopul continuării parcursului european?

■ Procesul de aderare în sine este un proces de negociere și la bază acestui proces stau atât interesele comunitare, cât și interesele naționale ale Republicii Moldova. Regulile de aderare și de devenire parte componentă a UE, precum și modul în care vom activa în

următorii zece ani în cadrul Uniunii, vor avea un impact direct asupra cetățenilor Republicii Moldova, de aceea este foarte important cine și cum negociază. În primul rând, acesta trebuie să se facă în interesul Republicii Moldova.

Pe de o parte, este important să vedem care sunt ajutoarele care vor fi resimțite în termeni apropiați și în termeni medii, pentru că vedem un nivel de scepticism care este unul îngrijorător, nu doar în Republica Moldova, dar și în Uniunea Europeană.

Pe de altă parte, din momentul semnării Acordului de Asociere și până la obținerea statutului de țară candidat, Republica Moldova a avut doar de câștigat în urma acestui proces. Au venit numeroase fonduri în țară, inclusiv ultimele anunțate de Comisia Europeană și de Parlamentul European, în sumă de 1,9 miliard de euro, care vor merge la relansarea economică a Republicii Moldova și inclusiv la implementarea mai multor proiecte de importanță majoră. Fie că vorbim de infrastructură, de politici și servicii publice la nivel local și regional, și nu în ultimul rând, de asigurarea unei independențe în raport cu problemele și crizele energetice prin care a trecut țara noastră, regiunea și întreaga lume în ultimii ani.

Justiția echitabilă atrage dezvoltarea economică

■ **Sectorul justiției rămâne în continuare unul sensibil și v-aș ruga să ne spuneți cum vedeți Dvs progresele făcute până acum și ce trebuia făcut mai bine pe dimensiunea acest sector vital al reformelor pentru aderarea la UE?**

■ Reforma justiției nu vizează doar interesul național sau interesul cetățenilor Republicii Moldova. Este vorba și de o predictibilitate inclusiv pentru mediul de afaceri și investitori străini. Niciun investitor din afară nu va veni într-o țară în care el și afacerea lui pot fi supuse unor atacuri sau unor mișmașuri sau chiar a unei deposedări în baza unor hotărâri ale unor instanțe judecătorești, așa cum, din păcate, s-a mai întâmplat în Republica Moldova.

Cred că sistemul încă se opune suficient de mult reformelor din justiție. Totuși, a fost din start o greșeală de a califica întreg sistemul de justiție drept unul corupt și lipsit de imparțialitate. Avem și procurori și judecători onești în această țară, dar din păcate, ei cu toții trebuie să treacă printre aceleași proceduri, chiar dacă mulți dintre ei și-au dovedit în timp integritatea și profesionalismul.

Din start ar fi trebuit să se facă o divizare foarte clară în baza unor indicatori, de exemplu, numărul de dosare și de condamnări, inclusiv condamnări la CEDO, pe care le-a avut țara noastră din cauza unor hotărâri emise de magistrați din Republica Moldova. Cred că această divizare foarte clară a oamenilor care au păcate în parcursul lor profesional și cei care au dovedit bună intenție trebuia să se facă din start. Acest lucru nu s-a făcut și aici cred că s-a greșit.

Pe de altă parte, anumite modele care au funcționat în alte țări s-au dovedit a fi mai puțin eficiente la noi. Și asta a trezit indignarea sistemului, inclusiv din partea judecătorilor și procurori care în timp s-au dovedit a fi corecți. Aici cred că s-a comis cea mai mare greșeală.

Cu toate acestea, procesul de triere a acestora prin procedura de vetting

și pre-vetting trebuie inevitabil să continue, odată ce ne-am antrenat în acest proces, și trebuie să se depună mai multe eforturi, pe măsura sprijinului de care beneficiază țara noastră. Guvernul a beneficiat de deschidere din partea UE, inclusiv prin oferirea de resurse și de susținere tehnică, metodologică și de oricare alt tip.

Soluții pentru investiții inteligente din banii UE

■ **În Republica Moldova vor veni 1,9 miliarde din partea UE ca fonduri de dezvoltare în următorii trei ani de zile. Care sunt domeniile prioritare în care ar trebui să fie investiți acești bani pentru a vedea o creștere a nivelului de trai pentru cetățeni?**

■ Eu activez în administrația publică locală. Sunt zilnic în contact cu cetățenii și pot afirma cu certitudine că ar fi corect, așa cum a fost și în practică altor state la etapa în care au obținut statut de țară candidat, ca o parte din aceste fonduri să vină pentru dezvoltarea locală și regională. Ar fi corect dacă banii UE ar merge pentru dezvoltarea infrastructurii publice, pentru capacitatea administrațiilor publice locale, și pentru creșterea calității serviciilor publice la nivel local.

Asta ar permite obținerea unui impact imediat. Există însă domenii strategice care nu trebuie lăsate în urmă. Din păcate, în urma anumitor decizii luate peste ocean, Republica Moldova a pierdut un sprijin substanțial din partea SUA în sectorul energetic. Aici vorbim de interconectarea rețelei naționale cu cea europeană, din România, și anume rețeaua Vulcănești-Chișinău. Vorbim despre o sumă de peste 300 milioane de dolari.

Cred că ar fi judicios ca acestea să fie compensate anume din aceste surse ca cel puțin anul viitor să ajungem să fim independenți în acest sens, să avem acces la piață alternativă pentru procurarea resurselor energetice. În primul rând, mă refer aici la energia electrică, deoarece astăzi continuăm să fim dependenți atât de centrala de la Cuciurgani, cât și de întregul sistem energetic construit încă în perioada sovietică, ultimul fiind gândit să țină fostele republici unionale dependente față de Moscova.

Nu în ultimul rând, ar trebui să ne gândim la programe pentru migranți, care ar impulsiona dezvoltarea economică, inclusiv cea locală, astfel încât să devenim atractivi pentru conașionarii noștri care muncesc peste hotare și care cred că fiecare din ei și-ar dori ca într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat să revină acasă. Întrebarea este însă la ce să revină acum?

Prin urmare, cred că dezvoltarea economiei locale, în special prin crearea condițiilor pentru atragerea investitorilor străini, ar fi o prioritate. Este de remarcat că acest obiectiv se regăsește în acel sprijin financiar substanțial oferit mărinimos de Uniunea Europeană.

Scenarii politice sumbre

■ **Societatea Republicii Moldova este foarte polarizată și acest lucru s-a văzut la referendumul de anul trecut. Există și acest scenariu în care forțele pro-europene să nu poată forma majoritatea. Ce s-ar întâmpla într-un asemenea scenariu cu toate aceste realizări de până acum?**

■ Cred că ar fi o tragedie dacă forțele ostile parcursului European Republicii Moldova ar acumula o majoritate parlamentară în viitorul

Parlament. Ar fi dramatic, dar nu tragic, deoarece Republica Moldova a ajuns într-o situație economică destul de complicată, iar noi astăzi suntem practic dependenți de sprijinul pe care ni-l oferă Uniunea Europeană și partenerii externi.

Iată de ce sunt departe de gândul că dacă Federația Rusă, în perioada când controla totul în Republica Moldova, nu a oferit niciun bănuț pentru infrastructură publică, pentru modernizarea instituțiilor educaționale, pentru capacitatea întreprinderilor mici și mijlocii ar face-o acum, nici chiar având interpuși la butoane în Republica Moldova.

Tind să cred că maturitatea și înțelepciunea forțelor politice pro-europene va prevala, deoarece vedem că pe segmentul pro-rus de stânga există mai multe proiecte politice menite să absoarbă voturile de pe palierul de centru-stânga.

Pe de altă parte, pe dreapta eșichierului vedem în continuare o încercare furibundă de a monopoliza parcursul european și de a favoriza un singur partid politic. Observăm din toate sondajele că acest partid nu are nicio șansă să mai obțină singur o majoritate în Parlament.

De aceea, doleanța și apelul meu ar fi ca să se discute cât mai mult, să se găsească formule prin care votanții dezamăgiți de anumite greșeli comise de actuala guvernare, cauzate însă până la urmă și de crizele multiple prin care a trecut țara, să aibă o oportunitate de a vota și alte partide pro-europene veritabile. Astfel de partide nu trebuie obstrucționate, dimpotrivă, trebuie ajutate și stimulate, inclusiv prin acces la mass-media, să-și transmită mesajul către alegători.

Lipsă de coagulare între partidele proeuropene

■ **De ce este nevoie din partea partidelor politice pro-europene în acest moment pentru a se coaliza și a-și asigura o viitoare nouă majoritate. Există consens în acest moment între aceste formațiuni politice pro-europene?**

■ Dacă pe stânga pro-rusă a eșichierului politic vedem o coordonare a acțiunilor, pe zona pro-europeană, din păcate, vedem o luptă care este una concurențială. Deși nu este o luptă ideologică, aceste puține partide veritabil pro-europene nu au o comunicare instituționalizată între ele așa cum se pare că au opoziții politici ai partidelor pro-europene afiliate grupărilor oligarhice și Kremlinului.

Problema și provocarea celei mai mari, în viziunea mea, sunt de a transmite un mesaj foarte clar către toți cetățenii Republicii Moldova că această șansă este ultima pe care o mai avem, că trenul integrării europene este încă în gara Republicii Moldova, iar dacă îl vom rata, riscăm să nu mai avem ocazia și oportunitatea de a integra țara noastră în spațiul valoric european. De aceea, miza este peste interesul partidelor, peste interesele anumitor persoane și chiar peste confortul anumitor funcționari sau demnitari.

Este nevoie de coagularea forțelor, de un mesaj de unificare, de unitate și de consolidare a tot ce înseamnă pro-european. Este necesar un mesaj comun pentru tot ce înseamnă necompromis și tot ce înseamnă capacitate și profesionalism în actul guvernării.

Pericole și obstacole

■ **Ce ar însemna venirea la putere a forțelor pro-ruse în toamna acestui an? Există pericolul transformării Republicii Moldova într-un nou Belarus sau poate într-o formă mai atenuată precum Georgia?**

■ Scenariul georgian este cât se poate de real, din păcate, pentru Republica Moldova. Și la Tbilisi, la o anumită etapă, o majoritate pro-rusă a ajuns în Parlamentul georgian, iar Georgia rămăsese cumva să fie condusă de un președinte pro-european, dar cu atribuții limitate, așa cum este de fapt și la noi.

Și pentru ca acest lucru să nu se întâmple, repet, este nevoie de transmiterea unui mesaj foarte

clar către cetățenii care trebuie să privească peste luptele politice și să fie ghidați atunci când merg la cabina de vot de interesul național.

Asta trebuie să o facă și partidele pro-europene. Eu vreau să cred că acest război nedrept se va încheia în scurt timp și va fi o pace echitabilă pentru Ucraina. Asta înseamnă că Ucraina va rămâne acolo unde este, Republica Moldova va rămâne acolo unde este. Influența Rusiei nu va mai fi atât de pronunțată, mai ales că vedem că și partea stângă a Nistrului nu mai poate fi aprovizionată energetic fără sprijinul Republicii Moldova, Ucrainei și partenerilor europeni.

Iată de ce este imperativ pentru Tiraspol să comunice constructiv,

în primul rând cu factorii de decizie de la Chișinău și de la Bruxelles. Această situație poate fi folosită ca un instrument de comunicare și de negociere, sau poate chiar pentru soluționarea acestui conflict.

Desigur, Moscova va avea în continuare ambiții imperialiste și se va ține de acestea. Acest lucru nu se întâmplă doar în Republica Moldova, ci și în alte țări, dar noi credem în partenerii noștri europeni, credem că Uniunea Europeană va rămâne unită în fața acestor provocări și va rămâne alături de noi, și așa cum nu ne-a lăsat anterior, nu ne va lăsa nici în continuare singuri în fața intereselor Rusiei.

■ **Vă mulțumim!**

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europenizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.